

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЗАПОРІЗЬКОМУ РЕГІОНІ

Пономаренко О.В., к. пед. н., доцент,
декан факультету соціальної педагогіки та психології

Запорізький національний університет

Стаття присвячена 15-річчю заснування факультету соціальної педагогіки та психології, а також розвитку системи підготовки психолого-педагогічних кадрів у Запорізькому національному університеті.

Ключові слова: система підготовки, напрямки підготовки, спеціалізація, психолого-педагогічна практика.

Пономаренко О.В. ЭТАПЫ СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ЗАПОРОЖСКОМ РЕГИОНЕ / Запорожский национальный университет, Украина.

Статья посвящена 15-летию со дня основания факультета социальной педагогики и психологии, а также развитию системы подготовки психолого-педагогических кадров в Запорожском национальном университете.

Ключевые слова: система подготовки, направления подготовки, специализация, психолого-педагогическая практика.

Ponomarenko O.V. The STAGES OF THE FOUNDATION AND THE DEVELOPMENT OF PSYCHOLOGY-PEDAGOGICAL EDUCATION AT THE ZAPORIZHZHYA REGION / Zaporizhzhya national university, Ukraine.

The article is devoted to the foundation of the Department of Social Pedagogies and Psychology and the development of the system of the training of the pedagogical and psychological specialists at the Zaporizhzhya National University.

Key words: the system of training, the directions of training, specialization, psychological – pedagogical practice.

У 1989 році було започатковано соціально-виховний проект інноваційного навчання зі спеціальностей “Соціальна педагогіка” та “Практична психологія”, реалізований в Запорізькому державному університеті. Результатом проекту на базі факультету суміжних та додаткових спеціальностей стало створення факультету соціальної педагогіки і психології. У 1995 році спеціальності “Соціальна педагогіка” та “Практична психологія” були ліцензовані та акредитовані за четвертим рівнем класичного університету. 6 грудня 1991 року згідно з наказом “Про створення факультету додаткових та суміжних професій” було організовано факультет соціальної педагогіки і психології у Запорізькому державному університеті.

Уже шістнадцять років факультет соціальної педагогіки і психології Запорізького національного університету готує кваліфікованих фахівців, які реалізують державну соціальну політику в галузі освіти, охорони здоров'я, на виробництві. Сьогодні на нашому факультеті працює 8 докторів та 27 кандидатів педагогічних та психологічних наук. Уся навчально-методична робота сконцентрована на кафедрах педагогіки та психології, практичної психології, соціальної педагогіки та управління, кафедри акторської майстерності. За спеціальностями “Соціальна педагогіка” та “Практична психологія”, відкрито магістратуру, очну та заочну аспірантури, докторантуру. З 2005 року на факультеті розпочато набір слухачів магістратури за спеціальністю “Педагогіка вищої школи”. Наукова школа факультету підготувала 24 кандидати наук та 3 доктори із соціальної педагогіки, психології та професійної підготовки у вищій школі. Це дало змогу посилити науковий потенціал кафедр факультету та університету в цілому.

Кафедрою практичної психології у Запорізькому національному університеті керує кандидат психологічних наук, доцент Губа Наталія Олександрівна. Професорсько-викладацький склад кафедри налічує 16 викладачів, з них: професорів – 4, доцентів – 6,

старших викладачів – 5, асистент – 1. Підготовка науково-педагогічних кадрів для кафедри здійснюється у магістратурі, аспірантурі та докторантурі. Кафедра плідно співпрацює з Інститутом психології імені Г.С. Костюка, де підготовлено та захищено нашими викладачами 4 кандидатських та 1 докторська дисертації. У 1997 році при кафедрі практичної психології Запорізького національного університету була відкрита аспірантура з фаху 19.00.05 – “соціальна психологія та психологія особистості”. З 2000-2001 навчального року на кафедрі розпочато підготовку студентів за спеціалізаціями – “Соціальна психологія” та “Медична психологія”, а з 2004 року – “Організаційна психологія. Індустріальна психологія”. У 2006 році на кафедрі практичної психології доцентом Шевченко Н.Ф. була захищена докторська дисертація “Формування професійної свідомості у системі вищої освіти”

Першим завідувачем кафедри проблем керування та соціальної педагогіки був професор, доктор педагогічних наук Приходько М.І., який очолював кафедру 14 років. Зараз кафедру очолює кандидат педагогічних наук, доцент Заверико Н.В. При кафедрі існує навчальна лабораторія лікувальної педагогіки, яка була створена в рамках Міжнародного проекту Запорізького національного університету та Університету прикладних наук (Магдебург- Стендаль, Німеччина) “Вчимося та працюємо разом”. При кафедрі діє аспірантура (відкрита у 1991р.) та докторантура (з 1998р.).

Кафедру педагогіки та психології очолює доктор педагогічних наук, професор Міщик Людмила Іванівна, перший декан факультету соціальної педагогіки та психології. На кафедрі працюють 10 викладачів, серед них: 2 професори, 6 доцентів, 2 старших викладачі. Кафедра забезпечує навчально-методичне керівництво навчальним процесом та педагогічною практикою педагогічних спеціальностей та спеціалізацій усіх 12 факультетів ЗНУ. Кафедра є провідною у рецензуванні кандидатських та докторських дисертацій в Україні.

У вересні 2000 року за наказом Міністерства освіти і науки України на факультеті було створено кафедру психології творчої діяльності, яка почала активно втілювати в життя задум про відкриття в університеті спеціальності “Театральне мистецтво”. Очолив кафедру Народний артист України Олександр Петрович Король. Кафедра розпочала роботу на базі вже існуючої кафедри творчої діяльності, на якій були зроблені перші кроки з підготовки акторів і відкриття нової спеціальності. Необхідність термінового розв’язання на високому науково-теоретичному та практичному рівнях театральних проблем регіону була проголошена Запорізькою обласною адміністрацією, тому створення нової кафедри було обґрунтованим та конче необхідним. У травні 2001 року ВАК України надав ліцензію на підготовку студентів з напрямку “Мистецтво” спеціальності “Театральне мистецтво” спеціалізації “Акторське мистецтво” і університет отримав можливість готувати спеціалістів за кваліфікацією “Актор драматичного театру та кіно”. Високий рівень науково-методичної, мистецької та психолого-педагогічної підготовки забезпечують висококваліфіковані науково-педагогічні та мистецькі кадри. Професійною підготовкою студентів займаються провідні актори та режисери міста – Народний артист України О.П. Король (майстерність актора, художній керівник студентів третього курсу), Народний артист України В.О. Лук’янець (сценічна мова), Заслужений артист України В.М. Гончаров (сценічний бій, сценічний рух), Заслужений діяч культури Ю.П. Буркут (хореографія), Г.В. Фортус (майстерність актора, художній керівник студентів другого курсу), Н.В. Стадніченко (майстерність актора, художній керівник студентів першого курсу), Л.І. Фріган, О.І. Туріяньська, канд. пед. наук, доцент М.А. Дергач (цикл педагогічних та музичних дисциплін), Л.Г. Беркова-Житомирська, Л.О. Гринь (вокал), О.А. Єрмакова (концертмейстер). Незважаючи на досить “молодий” вік, кафедра має власний науковий та навчально-методичний доробок: публікації в наукових виданнях, збірку завдань та вправ з курсу “Музична грамота” тощо.

Факультет соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету був одним із засновників Української асоціації соціальних педагогів та спеціалістів із соціальної роботи, яка 1994 року вступила до складу Міжнародної федерації соціальних працівників (МФСП). Тому природньо, що він став одним із активних учасників проектів, що впроваджувалися в Україні, зокрема “Соціальна освіта в Україні”. З 1999 року факультет став партнером Міжнародної федерації соціальних педагогів, Української асоціації соціальних педагогів та Християнського дитячого фонду у проекті “Соціальна освіта в Україні”, у межах якого було створено Інформаційно-консультативний ресурсний центр для працівників соціальної сфери.

З початку створення факультету соціальної педагогіки та психології було укладено угоди з різними державними установами на проведення соціально-педагогічної практики. Це і навчальні заклади, дитячі лікарні, дитячі будинки, служби у справах неповнолітніх, притулок для дітей та підлітків, онкологічна лікарня, психіатричний диспансер, лікувально-профілактичний центр при наркологічному диспансері, соціальні служби допомоги самотнім, інвалідам та людям похилого віку, центр соціальних служб для молоді, центри зайнятості населення. Сьогодні на факультеті соціальної педагогіки та психології ЗНУ впроваджується технологія безперервної соціально-педагогічної практики, яка передбачає відвідування студентами 1-3 курсів соціальних служб не лише під час практики, а постійно (1-2 дні на тиждень) з відпрацюванням відповідних умінь та практичних навичок, що засвоюються під час теоретичної підготовки. Студенти нашого факультету відпрацьовують соціально-педагогічні технології та набувають досвіду практичної роботи на базі загальноосвітніх шкіл-комплексів, гімназій, ліцеїв, колегіумів, працюють у службах міського управління соціального захисту населення, обласному центрі соціальних служб для молоді, навчально-виховних комплексах за місцем проживання, допомагають благодійним організаціям та фондам. Протягом усього періоду свого існування факультет, його викладачі та студенти виконують велику суспільно-громадську місію. Доктор педагогічних наук, професор Міщик Л.І. вже багато років є головою громадського об'єднання “Педагоги за мир”, доцент кафедри педагогіки та психології Голованова Т.П. представляє наш університет у громадській організації “Центр громадянсько-соціальних ініціатив”. Доцент кафедри Овсяннікова В.І. багато років керує Школою педагогічної майстерності у нашому університеті, а її молода колега, старший викладач Іванова Л.С. разом з доцентом кафедри соціальної педагогіки Турською О.В. опікуються виробничою практикою студентів.

Кафедра проблем керування та соціальної педагогіки є центром суспільно-корисних справ нашого факультету. Завідувач кафедри, доцент Заверико Н.В. була ініціатором та виконавцем проекту Швейцарського уряду зі створення в Україні мережі Ресурсних центрів у галузі соціальної освіти. Спільними зусиллями колективу Ресурсного центру (Заверико Н.В., Мосол Н.О.) та викладачів кафедри було проведено ряд науково-практичних семінарів, “круглих столів”, тренінгів для працівників соціальної сфери та соціальних педагогів регіону. Доцент кафедри проблем керування та соціальної педагогіки Романенкова Л.О. зробила вагомий внесок у розвиток волонтерського руху на факультеті, міжнародних зв'язків нашого університету, підготовку та перепідготовку кадрів соціальних працівників м.Запоріжжя. Доцент цієї кафедри Сібіль О.І. багато років працює з педагогами та керівниками навчальних закладів 1-2 ступеня акредитації у Запорізькому інституті післядипломної освіти вчителів, викладає основи управлінської майстерності в інституті підвищення кваліфікації керівних кадрів Запорізької обласної державної адміністрації. Доцент кафедри Мацкевич Ю.Р. незмінний профспілковий лідер нашого факультету та фахівець у галузі соціально-педагогічної роботи з людьми похилого віку.

У творчих та навчальних планах факультету – розробка і впровадження дворічної програми навчання і підвищення кваліфікації соціальних педагогів, що працюють безпосередньо на робочих місцях. Форма навчання – дво-триденні семінари, лекції, тренінги із соціальної педагогіки, психології, соціального управління.

Факультет соціальної педагогіки та психології має широкі міжнародні зв'язки. Із моменту започаткування нашого факультету з нами працюють провідні вчені з різних країн: Канади, Сполучених Штатів Америки, Німеччини, Великобританії, Швеції, Чехії та інші. На сьогодні ми маємо досвід проведення міжнародних симпозіумів, конференцій, організації дистанційних лекцій, проведення спільних досліджень із закордонними вченими, започаткування спільних навчальних проєктів. За період існування факультету були проведені міжнародні симпозіуми та конференції, присвячені таким проблемам, як “Соціальний розвиток в Україні”, “Жінка та ХХІ сторіччя”, “Молоді люди і майбутнє”, “Паліативна допомога” та інші. Викладачі та студенти факультету соціальної педагогіки та психології брали участь у проведенні крос-культурних досліджень з статево-рольових стереотипів (Трінті Вестерн ун-т, Канада, проф. Торончук), з проблем інтеграції молодих інвалідів у суспільство (Магдебург-Стендаль ун-т, Німеччина, проф. В.Бльомерс); з проблем потреб людей похилого віку (Мерілендський ун-т, США, проф. Х.Палій) та інші.

У 2003 році факультет організував та провів міжнародну науково-практичну конференцію “Люди з обмеженими можливостями: європейські перспективи спільного навчання та проживання”. Науково-практична робота факультету у 2004 році була ознаменована Міжнародною науково-практичною конференцією “Теорія та практика гендерного виховання студентської молоді: досвід, проблеми, перспективи”.

Науково-дослідна робота факультету соціальної педагогіки і психології ведеться за пріоритетними напрямками соціальної педагогіки та психології, педагогіки вищої школи, театрального мистецтва.

Постановою ВАК України від 19 січня 2006 р. № 2-05/1 (бюлетень ВАК № 2, 2006 р.) Вісник ЗНУ серія “Педагогічні науки” був затверджений у переліку наукових фахових видань у Вищій атестаційній комісії України.

Сформовано кілька наукових шкіл, якими керують доктор педагогічних наук, професор М.І. Приходько (“Особистісно-орієнтована підготовка спеціалістів у вищих навчальних закладах системи освіти”); доктор педагогічних наук, професор Л.І. Міщик (“Управління методичним забезпеченням підготовки соціальних педагогів у вищих навчальних закладах України”), доктор педагогічних наук, професор Г.В. Локарева (“Професійна підготовка майбутнього фахівця засобами художньо-естетичної інформації”), доктор психологічних наук, доцент Шевченко Н.Ф. (“Формування професійної свідомості практичних психологів у системі вищої школи”). Професорсько-викладацький колектив кафедр постійно співпрацює з науковцями Київського національного університету імені Т.Шевченка, Національного педагогічного університету імені Драгоманова, з Інститутом психології імені Г.С. Костюка, Академією педагогічних наук України та іншими науковими центрами, плідно працюють над науковими посібниками, навчальними підручниками, програмами та освітніми стандартами.

Ми висловлюємо щиро подяку за плідні роки співпраці нашим партнерам та колегам усіх вищих навчальних закладів України, з якими ми розбудовували наш факультет та розвивали у нашому регіоні такі напрямки підготовки, як психологія, соціальна педагогіка, педагогіка вищої школи, театральне мистецтво.

Колектив факультету соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету щиро вдячний за підтримку наших ініціатив Запорізькій обласній

державній адміністрації, зокрема заступнику голови облдержадміністрації Фролову М.О., начальнику Управління освіти та науки Верозубову О.Г., начальнику управління праці та соціального захисту населення Панкратову В.П., обласному управлінню у справах неповнолітніх (Заяц А.І., Сергеева О.К., Бурмака Т.В.), їх колегам.

Велика подяка нашим партнерам: обласному та міському центрам соціальної служби для сім'ї, дітей та молоді (директори Понікарова О.А. та Токарева Л.В.), Управлінню праці та соціального захисту населення Запорізької міської ради, зокрема начальнику Управління Полковниковій О.Я., її заступнику Озерній І.В., директору Міської служби соціальної допомоги Боренос М.Г., усім працівникам територіальних центрів соціальної допомоги м.Запоріжжя.

Дякуємо за співпрацю у суспільно-громадській роботі наших партнерів – громадські організації та фонди, зокрема ХДФ (Лактіонова Г.М., Зверева І.Д.). Щиро дякуємо за підтримку нашого зарубіжного партнера Елен Муравйову-Апостол (Швейцарія), Український благодійний фонд “Благополуччя дітей” (виконавчий директор – Лях В.В.), Запорізьку обласну організацію Червоного Хреста України (голова – Сілін К.О.), Обласний фонд інвалідів (голова – Прокоф'єв В.П.), Центр громадсько-соціальних ініціатив (голова – Васильєва В.В.), Благодійний фонд “Сподівання” (президент – Доценко Н.В.), Центр підтримки сім'ї та освіти громади “Флоренс” (директор – Клехо Т.О.), Запорізька міська асоціація батьків дітей-інвалідів (голова – Александрова І.П.), обласна громадська організація “Юнь Запоріжжя” (голова – Худов С.В.), дитячий оздоровчий табір “Маяк” (директор – Вагнер С.І.).

Ми дуже вдячні за співпрацю у підготовці обдарованої молоді творчим колективам Запорізького обласного академічного музично-драматичного театру ім. В.Магара (директор – Слонов В.І., художній керівник – заслужений діяч мистецтв України Денисенко В.І.), Запорізького театру молоді (директор – Шклярєнко В.М., художній керівник – заслужений діяч мистецтв України Фортус Г.В.), Запорізького театру ляльок (директор – Колба А.М., художній керівник – Соколовська Н.П.), комунального закладу “Запорізька обласна філармонія” Запорізької обласної ради (генеральний директор – Паньків В.М., художній керівник – Грінь Лілія Олександрівна).

Сьогодні факультет соціальної педагогіки та психології Запорізького національного університету впевнено крокує у майбутнє. Усі спеціальності факультету успішно акредитовані за 4 рівнем, розвиваються спеціалізації, налагоджена система профорієнтаційної роботи, суттєво поліпшується матеріальна база факультету. За 15 років свого існування наш факультет підготував та випустив понад 1,5 тис. спеціалістів із соціальної педагогіки та психології, зробив вагомий внесок у розвиток теорії та практики наук нової генерації – соціальної педагогіки, соціальної роботи, психології та театральної майстерності.